УДК 376-056.36:373.2

https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1871-1883

Кляп Маріанна Іванівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії, реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», https://orcid.org/0000-0003-4677-8718

Савицька Олена Сергіївна викладач кафедри початкової освіти, Черкаський Національний Університет ім. Богдана Хмельницького, https://orcid.org/0009-0007-3411-9076

Пакушина Людмила Зіновіївна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри початкової освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, https://orchid.org/0000-0002-5930-8558

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНІ ПРОГРАМИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ: ЕФЕКТИВНІСТЬ НА ЕТАПІ ПІДГОТОВКИ ДО ШКОЛИ

Анотація. Корекційно-розвивальні програми для дітей з порушеннями інтелекту на етапі підготовки до школи є ключовим засобом забезпечення рівних можливостей для навчання, соціальної адаптації та всебічного розвитку особистості. Вони спрямовані на формування когнітивних, мовленнєвих, сенсорних, емоційних та соціальних функцій, що дозволяє ефективно засвоювати навчальний матеріал, розвивати критичне мислення, комунікативні навички та навички самоконтролю. Основним принципом організації освітнього процесу є індивідуалізація, яка враховує психофізичні особливості дітей, рівень розвитку, інтереси та мотиваційні чинники, що сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищенню самооцінки. Застосовуються традиційні методи розвитку пам’яті, уваги, мовлення, логічного мислення та рухових навичок, а також інноваційні підходи, зокрема ігрові та сенсорні вправи, арт- і музикотерапія, театральні практики, ритмічні заняття, конструкторські та проектні завдання, що сприяють розвитку креативності, емоційної виразності, концентрації уваги та здатності до командної роботи. Значна увага приділяється залученню батьків до освітнього процесу, методичному супроводу педагогів та створенню сприятливого навчального середовища як вдома, так і в навчальному закладі.

Нормативно-правова база України, зокрема Закони «Про освіту», «Про дошкільну освіту» та «Про повну загальну середню освіту», а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-

ресурсний центр», визначає правові засади організації інклюзивного навчання, регламентує права та обов'язки учасників освітнього процесу, встановлює стандарти корекційно-розвивальної роботи та методичного супроводу.

Практична ефективність програм підтверджується дослідженнями, що засвідчують позитивні зміни у когнітивному розвитку, мовленнєвих уміннях, емоційній стабільності, соціальній компетентності та загальній готовності дітей до шкільного навчання.

Подальший розвиток передбачає інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, персоналізацію навчальних траєкторій, використання мультимедійних та інтерактивних ресурсів, а також активну взаємодію педагогів, психологів, корекційних фахівців та батьків. Реалізація цих заходів забезпечить ефективну підготовку дітей із порушеннями інтелекту до навчання в школі, сприятиме їх соціальній адаптації, формуванню життєво необхідних компетенцій та розвитку самостійності, що відповідає сучасним вимогам інклюзивної освіти.

Ключові слова: корекційно-розвивальні програми, порушення інтелекту, підготовка до школи, інклюзивна освіта, когнітивний розвиток, соціальна адаптація.

Klyap Marianna Ivanivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Physical Therapy, Uzhhorod National University, https://orcid.org/0000-0003-4677-8718

Savytska Olena Serhiivna Lecturer of the Department of Primary Education, Bogdan Khmelnytsky National of Cherkasy, https://orcid.org/0009-0007-3411-9076

Pakushyna Liudmyla Zinoviyivna Candidate of Pedagogic Sciences, Senior Lecturer of the Department of Primary Education, Bogdan Khmelnytsky National of Cherkasy, https://orchid.org/0000-0002-5930-8558

CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL PROGRAMS FOR CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES: EFFECTIVENESS AT THE STAGE OF SCHOOL READINESS

Abstract. Correctional and developmental programs for children with intellectual disabilities at the stage of school readiness represent a crucial means of ensuring equal learning opportunities, social adaptation, and comprehensive personal development. These programs aim to develop cognitive, speech, sensory, emotional, and social functions, enabling effective assimilation of educational material, fostering critical thinking, communication skills, and self-regulation. The primary principle of organizing the educational process is individualization, taking into account children's psychophysical characteristics, developmental level, interests, and motivational

factors, which contributes to a positive attitude toward learning and enhances self-esteem. Both traditional methods, such as exercises to develop memory, attention, speech, logical thinking, and motor skills, and innovative approaches, including game-based and sensory activities, art and music therapy, theatrical practices, rhythmic exercises, construction and project-based tasks, are applied to promote creativity, emotional expressiveness, concentration, and teamwork skills. Significant attention is given to involving parents in the educational process, providing methodological support for teachers, and creating a supportive learning environment at home and in educational institutions.

The regulatory and legal framework of Ukraine, in particular the Laws "On Education," "On Preschool Education," and "On Complete General Secondary Education," as well as the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Standard Regulation on Inclusive Resource Centers," defines the legal foundations for the organization of inclusive education, regulates the rights and responsibilities of participants in the educational process, and establishes standards for correctional and developmental work and methodological support. The practical effectiveness of these programs is confirmed by studies demonstrating positive changes in cognitive development, speech skills, emotional stability, social competence, and the overall readiness of children for school learning.

Further development involves integrating modern information and communication technologies, personalizing learning trajectories, utilizing multimedia and interactive resources, and active cooperation among teachers, psychologists, correctional specialists, and parents. Implementation of these measures ensures effective preparation of children with intellectual disabilities for school, promotes social adaptation, fosters essential life competencies, and develops independence, meeting contemporary requirements for inclusive education.

Keywords: correctional and developmental programs, intellectual disabilities, school readiness, inclusive education, cognitive development, social adaptation.

Постановка проблеми. У контексті корекційної педагогіки для дітей із порушеннями інтелекту особливу актуальність набуває питання ефективності корекційно-розвивальних програм на етапі підготовки до школи. Саме в цей критично важливий період закладаються передумови майбутньої навчальної діяльності, що робить необхідним цілеспрямовану методичну підтримку з боку фахівців.

В Україні існують численні програми — «Острівець здоров'я», «Лікувальна фізкультура», «Цікавий світ Монтессорі», «Лего-конструювання», «Соціально-побутове орієнтування», «У світі ритмів» — затверджені й апробовані у практиці спеціальної освіти [1]. Практичне значення таких програм підтверджує корекційно-розвивальна програма «Готуємось до школи граючись», яка передбачає інтеграцію ігрових методик, сенсорних та рухових вправ, що сприяє формуванню готовності до навчання та соціальної адаптації [2].

Перелік сучасних програм для дітей з особливими освітніми потребами, представлений на платформі OPlatforma, демонструє різноманітність підходів і можливість індивідуалізації навчання [3].

Водночас існує явний дефіцит науково обґрунтованих емпіричних даних, що демонструють їхню ефективність у сприянні плавної адаптації дітей до систематичного навчання, а також формуванні когнітивних, емоційних і соціальних навичок. Здебільшого наявні матеріали спрямовані на опис методик і структури програм, і лише незначною мірою на результати лонгітюдних досліджень.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба в комплексному аналізі здатності цих програм підвищувати готовність дітей до школи, розвивати базові академічні й комунікативні навички та сприяти їхній інтеграції у освітнє середовище.

Також слід уточнити структуру корекційного супроводу дошкільників із порушеннями інтелекту в Україні, визначити роль інклюзивно-ресурсних центрів і спеціальних закладів у забезпеченні наступності освітнього процесу.

Не менш важливим є питання професійної підготовки педагогів і асистентів наскільки вони готові застосовувати інноваційні методи навчання і створювати сприятливий психолого-педагогічний клімат у групах.

Таким чином, ефективність програм виходить за межі методичної складової і охоплює соціально-психологічні, організаційні й кадрові аспекти, що визначають успішність інтеграції дітей із порушеннями інтелекту в освітній процес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних вітчизняних дослідженнях дедалі більше уваги приділяється ефективності корекційно-розвивальних програм для дітей з порушеннями інтелекту на етапі підготовки до школи. О.В. Гаяш у своїй роботі наголошує, що складання корекційно-розвивальної програми є ключовим компонентом готовності педагога до роботи в інклюзивній школі та визначає структуровану методологію підбору вправ відповідно до індивідуальних потреб дитини [4].

Л. Прохоренко у своїй програмі «Корекція розвитку» для учнів 1–4 класів передбачає систематичну роботу над пам'яттю, увагою, мовленням і мисленням [9]. Інноваційні методики, такі як арт- і музикотерапія, сенсорна інтеграція та ритмічні практики, займають провідне місце у сучасних підходах до корекційно-розвивальної роботи. Зокрема, В.А. Сокаль наголошує на ефективності використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних ігор та комплексного поєднання традиційних і сучасних методик у роботі з дітьми з порушеннями інтелекту [11]. В.М. Шевченко відзначає значення інтеграції досвіду закордонних систем спеціальної освіти, зокрема польської моделі, для підвищення якості українських програм [12]. Н.В. Маркіна демонструє практичну цінність музикотерапії для розвитку емоційної та когнітивної сфер у молодших школярів, що забезпечує гармонізацію психічного стану та соціальної адаптації [13].

Разом із тим, існує потреба у подальшому удосконаленні програм через інтеграцію сучасних цифрових технологій, розробку індивідуальних навчальних траєкторій та постійне оновлення методичного супроводу педагогів. Не менш важливим залишається аналіз ефективності конкретних вправ та ігор, моніторинг розвитку когнітивних, мовленнєвих і соціальних компетенцій, а також системна взаємодія педагогів, батьків і фахівців інклюзивно-ресурсних центрів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на оцінку практичної ефективності різних корекційно-розвивальних методик, впровадження інноваційних підходів та вироблення адаптивних стратегій підготовки дітей з порушеннями інтелекту до шкільного навчання.

Мета статті – всебічно проаналізувати ефективність корекційно-розвивальних програм для дітей із порушеннями інтелекту на етапі підготовки до школи, виявити їхній вплив на формування базових навчальних і соціально-комунікативних навичок, а також визначити умови, за яких такі програми забезпечують успішну адаптацію дитини до освітнього середовища та підвищують її інтеграційний потенціал у системі інклюзивної та спеціальної освіти.

Виклад основного матеріалу. Корекційно-розвивальні програми для дітей з порушеннями інтелекту на етапі підготовки до школи виконують критичну роль у формуванні базових компетенцій, необхідних для успішного навчання та соціальної адаптації. У процесі підготовки до шкільного середовища діти отримують можливість розвивати когнітивні функції, мовленнєві навички, соціальні та емоційні компетенції, що дозволяє їм успішно взаємодіяти з однолітками та дорослими, підвищує впевненість у власних силах і формує мотивацію до навчання [2]. Цей етап є визначальним для формування фундаменту майбутніх академічних досягнень та соціальної самостійності.

Створення індивідуалізованих навчальних траєкторій дозволяє максимально враховувати особливості кожної дитини, рівень розвитку когнітивних, мовленнєвих та моторних навичок, а також емоційний стан. Індивідуальний підхід сприяє підвищенню ефективності навчального процесу, дозволяє запобігти стресовим станам і адаптаційним труднощам, формує позитивне ставлення до навчання, підтримує розвиток самостійності та критичного мислення [10]. Використання комплексних методів у корекційно-розвивальних програмах передбачає системне поєднання традиційних та інноваційних підходів, що дозволяє формувати гармонійний розвиток дітей із порушеннями інтелекту та забезпечувати ефективну підготовку до школи. Традиційні методики включають мовленнєві вправи, завдання на розвиток пам’яті, уваги та логічного мислення, сенсорні та рухові заняття. Мовленнєві вправи спрямовані на розвиток фонематичного слуху, артикуляції, розширення словникового запасу та формування граматичних навичок. Прикладом є гра «Повтори склади», де дитина повторює низку складів у заданій послідовності, або «Знайди слово», де потрібно складати слова з окремих букв.

Завдання на розвиток пам'яті можуть включати «Запам'ятай картинку», де дитина розглядає серію картинок протягом певного часу та потім відтворює їх у правильній послідовності, або «Пам'ятний ряд», де потрібно запам'ятати і відтворити ряд предметів. Вправи на розвиток уваги можуть бути представлені грою «Знайди відмінності» на малюнках, де дитина аналізує деталі та порівнює їх, або «Слухова увага», коли дитина повинна відслідковувати певний звук серед інших. Логічне мислення розвивається через вправи «Сортування предметів», «Встанови послідовність подій» або «Доповни ряд», що стимулює навички аналізу, класифікації та причинно-наслідкові зв'язки [11, с. 4].

Сенсорні та рухові заняття спрямовані на розвиток дрібної та загальної моторики, просторового сприйняття та координації рухів. Прикладом є «Сенсорний короб», де дитина знаходить предмети різної текстури, форми та ваги на дотик, або «Перехід через перешкоди», де дитина виконує рухові завдання з орієнтацією у просторі. Такі вправи допомагають регулювати сенсорне сприйняття, покращують концентрацію та готують до письмових і графічних завдань у школі.

Інноваційні методики включають арт-терапію, музикотерапію, сенсорну інтеграцію, театральні та ритмічні практики. Арт-терапевтичні вправи, наприклад «Малюй емоцію», дозволяють дитині через малювання висловлювати внутрішні переживання та емоції, розвиваючи креативне мислення та самовираження.

Ліплення з пластиліну або глини стимулює дрібну моторику, координацію рук та уяву. Колажування з різноманітних матеріалів допомагає вчитися комбінувати елементи, планувати дії та працювати з образами.

Музикотерапія включає ритмічні ігри, наприклад «Створи ритм», де дитина відтворює послідовність ударів по барабану або ксилофону, що розвиває слухову пам'ять та координацію рухів [13, с. 162-163]. Виконання пісень із простими рухами стимулює мовленнєві навички та емоційне самовираження. Сенсорна інтеграція застосовується через «Сенсорні шляхи», де дитина проходить спеціально обладнану доріжку з різних поверхонь та текстур, або «Сенсорні коробки», наповнені піском, крупами, водою, що дозволяє контролювати відчуття та навчитися саморегуляції.

Театральні та ритмічні практики формують комунікативні та соціальні навички. Прикладом є гра «Рольова сцена», де дитина бере на себе різні ролі, розігрує побутові чи казкові ситуації, що дозволяє навчитися взаємодіяти, висловлювати думки та емоції, розуміти поведінку інших. Ритмічні вправи «Рух за сигналом» або «Танець із предметами» стимулюють координацію рухів, розвиток уваги та просторового сприйняття.

При цьому, поєднання традиційних та інноваційних методик дозволяє створити комплексну програму розвитку, яка одночасно забезпечує розвиток когнітивних, мовленнєвих, емоційних та соціальних компетенцій, підвищує мотивацію до навчання та формує готовність до шкільного середовища.

Ігрові технології займають важливе місце у корекційно-розвивальних програмах. Ігри стимулюють розвиток уваги, пам'яті, мислення, дрібної та загальної моторики, формують уміння працювати у групі та взаємодіяти з іншими дітьми. Рольові та соціальні ігри, за твердженням В. М. Шевченка, допомагають дитині навчитися вирішувати конфліктні ситуації, висловлювати власні емоції та розуміти емоції інших, формують навички спільної діяльності, сприяють розвитку емпатії та соціальної відповідальності [12, с. 112].

Залучення батьків у навчально-корекційний процес має велике значення. Спільна робота з родинами дозволяє створити сприятливі умови для розвитку дитини вдома, забезпечує систематичне повторення та закріплення навичок, формує партнерські стосунки між педагогами та батьками, підвищує ефективність впровадження програм. Водночас, системна підтримка сім'ї підвищує мотивацію дитини та стабільність результатів навчання.

Нормативно-правова база України відіграє ключову роль у забезпеченні права на освіту для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та створенні умов для їх повноцінного розвитку і соціальної інтеграції. Центральним документом у цій сфері є Закон України «Про освіту», який визначає основоположні принципи інклюзивності та доступності освітніх послуг, а також встановлює механізми забезпечення рівного доступу до навчання для всіх категорій учнів незалежно від рівня розвитку або наявності особливих освітніх потреб [5]. Він передбачає не лише здобуття загальної освіти, але й можливість організації спеціальних корекційно-розвивальних програм, спрямованих на формування базових навичок та компетентностей, необхідних для подальшого навчання та соціальної адаптації.

Важливими складовими правового забезпечення інклюзивної освіти є також Закон України «Про дошкільну освіту» [6] та Закон України «Про повну загальну середню освіту» [7]. Ці нормативні акти регламентують доступність освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами на всіх рівнях — від дошкільного до шкільного, забезпечуючи наступність, безперервність і системність освітнього процесу.

Окрему увагу слід звернути на Постанову Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» [13] та наказ Міністерства освіти і науки України від 22 серпня 2024 р. № 1182 «Про затвердження Порядку утворення та умов функціонування спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти» [14]. Значення цих документів полягає в тому, що вони конкретизують практичні механізми реалізації інклюзивної політики держави та забезпечують належну організацію освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами. Постанова уряду унормовує питання доступності освітніх програм, індивідуалізації навчання, створення адаптованого середовища та визначення ролі асистента вчителя. Натомість наказ МОН деталізує процедуру створення спеціальних класів, умови їх функціонування, кадрове забезпечення

та вимоги до матеріально-технічної бази. Такий нормативно-правовий підхід спрямований на поєднання інклюзивної та спеціальної моделей освіти, що дозволяє враховувати як індивідуальні потреби учня, так і можливості освітньої установи. У комплексі ці документи формують підґрунтя для більш системного й результативного надання освітніх послуг дітям з порушеннями інтелектуального розвитку у закладах загальної середньої освіти, сприяючи їхній соціалізації та інтеграції у суспільство.

Значну увагу держава приділяє діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, що закріплено у Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» [8]. Цей документ визначає організаційні та функціональні засади роботи центрів, які здійснюють комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, визначають її потреби та розробляють рекомендації щодо індивідуальної траєкторії навчання. Інклюзивно-ресурсні центри забезпечують методичний супровід педагогів та батьків, надають консультації у сфері психології, логопедії, дефектології, а також сприяють впровадженню корекційно-розвиткових програм і використанню спеціальних засобів навчання.

Ефективність корекційно-розвивальних програм для дітей з інтелектуальними порушеннями підтверджується як емпіричними спостереженнями, так і результатами власних досліджень. Аналіз сучасних наукових даних [4; 9; 10] демонструє, що систематична робота за спеціально розробленими програмами сприяє покращенню когнітивних функцій, мовленнєвого розвитку та емоційно-вольової сфери дітей. Водночас варто відзначити, що ефективність таких програм безпосередньо залежить від дотримання низки умов: індивідуалізації навчальних завдань, регулярності занять, інтеграції класичних та інноваційних методів, а також тісної співпраці педагогів, психологів і батьків.

У дослідженні, опублікованому в журналі Psychiatry Research, було встановлено, що навіть при неповному обсязі ABA-терапії (28% від рекомендованої) діти демонструють значні покращення в адаптивній поведінці після 24 місяців втручання [16].

Програма TEACCH, розроблена в США, орієнтована на структуроване навчання та індивідуальний підхід. Систематичний огляд та метааналіз, опубліковані в BMC Pediatrics, показали, що TEACCH ефективно покращує соціальні навички, когнітивну діяльність та дрібну моторику у дітей з аутизмом [17].

Інше дослідження, опубліковане в Research in Developmental Disabilities, також підтвердило позитивний вплив TEACCH на розвиток функціональних навичок у молодих людей з аутизмом та легкими до помірних інтелектуальними порушеннями [18].

Програма "Step by Step" орієнтована на навчання батьків з інтелектуальними порушеннями основам догляду за дітьми. Оцінка ефективності цієї програми, опублікована в Journal of Applied Behavior Analysis, показала, що

використання самонавчальних посібників з малюнками та аудіоінструкціями [18] допомагає батькам з низьким рівнем інтелектуальних здібностей освоїти навички догляду за дітьми, що зменшує ризик занедбання дитини.

У табл. 1 показано, що корекційно-розвивальні вправи охоплюють різні напрями розвитку дітей з порушеннями інтелекту, включаючи когнітивні, мовленнєві, сенсорні та соціальні навички (табл. 1).

Таблиця 1

Приклад корекційно-розвивальних вправ для дітей з порушеннями інтелекту

№	Вправа	Мета	Методика виконання
1	Вправа на розвиток уваги	Покращення концентрації уваги	Виконання завдань на знаходження відмінностей на малюнках
2	Ігри на розвиток пам'яті	Покращення короткочасної пам'яті	Запам'ятовування та відтворення серії зображень чи слів
3	Сенсорні вправи	Розвиток сенсорної чутливості	Використання різноманітних текстур, запахів, звуків у вправах
4	Мовленнєві вправи	Розвиток мовленнєвих навичок	Повторення складів, слів, речень, розвиток артикуляції
5	Соціальні ігри	Розвиток соціальних навичок	Рольові ігри, обговорення соціальних ситуацій
6	Арт-терапевтичні вправи	Розвиток креативності та емоцій	Малювання, ліплення, колажі для вираження почуттів та думок
7	Музичні вправи	Покращення слухового сприйняття та координації	Ритмічні ігри, спів, використання музичних інструментів
8	Логіко-математичні вправи	Розвиток логічного мислення та аналітичних здібностей	Впорядкування предметів за ознаками, сортування, серії завдань
9	Рухові вправи	Розвиток координації та моторики	Виконання комплексів фізичних вправ, ігри з елементами спорту
10	Соціально-побутові вправи	Формування навичок самообслуговування	Практичні вправи з одягання, прибирання, підготовка простих страв

Джерело: складено авторами на основі [4]

Реалізація зазначених вправ та методик у системі корекційно-розвивальної підготовки забезпечує формування цілісної особистості, сприяє соціальній інтеграції та підвищує готовність до шкільного навчання. Разом із тим, системний підхід із залученням педагогів, психологів та батьків дозволяє досягти максимального ефекту від корекційної роботи, підвищує мотивацію дітей до навчання та підтримує гармонійний розвиток всіх сфер особистості.

Висновки. Корекційно-розвивальні програми для дітей з порушеннями інтелекту на етапі підготовки до школи є ефективним інструментом розвитку когнітивних, мовленнєвих, соціальних та емоційних навичок, що забезпечує успішну адаптацію до навчального середовища та формування базових компетенцій для подальшого навчання. Індивідуалізація навчальних траєкторій та комплексне поєднання традиційних і інноваційних методик, таких як мовленнєві та логіко-математичні вправи, сенсорні та рухові заняття, арт- і музикотерапія, сенсорна інтеграція, театральні та ритмічні практики, сприяє всебічному розвитку дітей і підвищує ефективність навчально-корекційного процесу.

Залучення батьків і педагогів до спільної роботи забезпечує створення сприятливого середовища як у навчальному закладі, так і вдома, що підвищує мотивацію дитини та стабільність досягнутих результатів. Практичні вправи та ігрові методики дозволяють формувати комунікативні, соціальні та навички самообслуговування, стимулюють розвиток емоційного інтелекту та самостійності, а інтеграція новітніх технологій дає змогу адаптувати програми під індивідуальні потреби кожної дитини.

Нормативно-правова база України створює комплексні умови для реалізації права на освіту дітей з особливими потребами, визначає механізми організації навчання та забезпечує функціонування інклюзивно-ресурсних центрів, які здійснюють діагностику, корекцію та методичний супровід. Така система гарантує доступність освітніх послуг, стимулює розвиток компетенцій та соціальну інтеграцію дітей з порушеннями інтелекту.

З огляду на викладене, можна зробити висновок, що системне впровадження комплексних корекційно-розвивальних програм, інтеграція сучасних методик та нормативно-правових механізмів створює ефективну основу для підготовки дітей з порушеннями інтелекту до шкільного навчання та забезпечує рівні можливості для їхнього особистісного і соціального розвитку.

Література:

1. Інститут модернізації змісту освіти. Програми з корекційно-розвиткової роботи для дітей із порушеннями інтелекту (програми «Острівець здоров'я», «Лікувальна фізкультура», «Цікавий світ Монтессорі», «Лего-конструювання», «Соціально-побутове орієнтування», «У світі ритмів»). *Інститут модернізації змісту освіти*. URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/korektsiyno-rozvitkovi-zanyattya-dlya-rozumovo-vidstalih-ditey/

2. Всеосвіта. Корекційно-розвивальна програма під час підготовки до школи: «Готуємось до школи граючись». URL: https://vseosvita.ua/library/korekcijno-rozvivalna-robota-pid-cas-pidgotovki-do-skoli-537106.html

3. OPlatforma. Перелік корекційно-розвиткових програм для дітей з особливими освітніми потребами. 2025. URL: https://oplatforma.com.ua/article/2728-perelk-korektsyno-rozvitkovih-program-dlya-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami

4. Гаяш О.В. Корекційно-розвивальна робота з дітьми з особливостями психофізичного розвитку: навчально-методичний посібник для вчителів інклюзивного навчання, асистентів учителів, які працюють з дітьми з психофізичними порушеннями в

умовах загальноосвітніх навчальних закладів, соціальних педагогів, батьків / укладач О.В. Гаяш. Ужгород: Інформаційно-видавничий центр ЗІППО. 2016. 120 с. URL: https://www.scribd.com/document/714856432/%D0%93%D0%90%D0%AF%D0%A8-%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0

5. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

6. Про дошкільну освіту: Закон України від 6 червня 2024 року № 3788-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20

7. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20

8. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 788 від 02.07.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п

9. Прохоренко Л. Програма з корекційно-розвивальної роботи «Корекція розвитку» (розвиток когнітивної сфери) для 1–4 класів. Київ: Генеза, 2025. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745078/1/Програма%20з%20корекційно-розвивальної%20роботи%20(розвиток%20когнітивної%20сфери).pdf

10. Перелік корекційно-розвиткових програм для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Інститут модернізації змісту освіти. URL: https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/

11. Сокаль В.А., Михайлова І.О. Інноваційні методи корекційної педагогіки. *Rehabilitation and Recreation.* 2025. Т. 19. № 2. С. 266–280. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1795.2025.19.2.25

12. Шевченко В.М. Інноваційні підходи до розвитку системи спеціальної освіти в Україні (досвід Польщі). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2023. № 44. С. 110–116. URL: https://sj.udu.edu.ua/index.php/kpsp/article/view/1403

13. Маркіна Н.В. Музикотерапія як засіб гармонійного розвитку молодших школярів. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків 31 березня – 2 квітня 2021 р. Харків : Мітра, 2021. С. 162–165. URL: http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/5965

14. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п

15. Про затвердження Порядку утворення та умов функціонування спеціальних класів у закладах загальної середньої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 22 серпня 2024 року № 1182. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1182-24

16. Choi K. R. *Patient Outcomes After Applied Behavior Analysis for Autism Spectrum Disorder: A Retrospective Study. Psychiatry Research*. 2022. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8702444/

17. Shi S., et al. *Effects of TEACCH on Social Functioning in Individuals with Autism Spectrum Disorders. BMC Pediatrics.* 2025. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12288331/

18. Feldman M. A. *Preliminary Evaluation of the Step-by-Step Parenting Program for Expectant Parents with Intellectual Disabilities. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities.* 2025. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jar.70034

References:

1. Instytut modernizatsii zmistu osvity. (n.d.). Prohramy z korektsiino-rozvytkovoi roboty dlia ditei iz porushenniamy intelektu [Programs of corrective and developmental work for children with intellectual disabilities]. Retrieved from https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/korektsiyno-rozvitkovi-zanyattya-dlya-rozumovo-vidstalih-ditey/ [in Ukrainian].

2. Vseosvita. (n.d.). Korektsiino-rozvyvalna prohrama pid chas pidhotovky do shkoly: “Hotuiemos do shkoly hraiuchys” [Corrective and developmental program during school preparation: “Preparing for school through play”]. Retrieved from https://vseosvita.ua/library/korekcijno-rozvivalna-robota-pid-cas-pidgotovki-do-skoli-537106.html [in Ukrainian].

3. OPlatforma. (n.d.). Perelik korektsiino-rozvytkovykh prohram dlia ditei z osoblyvymy osvitnimi potrebamy [List of corrective and developmental programs for children with special educational needs]. Retrieved from https://oplatforma.com.ua/article/2728-perelk-korektsyno-rozvitkovih-program-dlya-dtey-z-osoblivimi-osvtnmi-potrebami [in Ukrainian].

4. Hayash, O.V. Korektsiyno-rozvyval′na robota z dit′my z osoblyvostyamy psykhofizychnoho rozvytku: navchal′no-metodychnyy posibnyk dlya vchyteliv inklyuzyvnoho navchannya, asystentiv uchyteliv, yaki pratsyuyut′ z dit′my z psykhofizychnymy porushennyamy v umovakh zahal′noosvitnikh navchal′nykh zakladiv, sotsial′nykh pedahohiv, bat′kiv [Correctional and developmental work with children with psychophysical development features: a teaching and methodological manual for teachers of inclusive education, teacher assistants working with children with psychophysical disorders in general education institutions, social educators, parents]. Compiled by O.V. Gayash. Uzhgorod: ZIPPO Information and Publishing Center. 2016. 120 p. Retrieved from https://www.scribd.com/document/714856432/%D0%93%D0%90%D0%AF%D0%A8-%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0-%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0 [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” vid 5 veresnia 2017 roku, № 2145-VIII [Law of Ukraine “On Education” from September 5, 2017, № 2145-VIII]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 [in Ukrainian].

6. Zakon Ukrainy “Pro doshkilnu osvitu” vid 6 chervnia 2024 roku, № 3788-IX [Law of Ukraine “On Preschool Education” from June 6, 2024, № 3788-IX]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20 [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy “Pro povnu zahalnu seredniu osvitu” vid 16 sichnia 2020 roku, № 463-IX [Law of Ukraine “On Complete General Secondary Education” from January 16, 2020, № 463-IX]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20 [in Ukrainian].

8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro zatverdzhennia Polozhennia pro inkliuzyvno-resursnyi tsentr” vid 12 lypnia 2017 roku, № 545. Iz zminamy, vnesenymy zghidno z Postanovamy KM № 788 vid 02.07.2025 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Regulation on Inclusive Resource Center” from July 12, 2017, № 545, with amendments introduced by Resolution № 788 from July 2, 2025]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-п [in Ukrainian].

9. Prokhorenko, L. (2025). Prohrama z korektsiino-rozvivialnoi roboty “Korektsiia rozvytku” (rozvytok kohnityvnoi sfery) dlia 1–4 klasiv [Corrective and developmental program “Development Correction” (cognitive development) for grades 1–4]. Kyiv: Heneza. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745078/1/Програма%20з%20корекційно-розвивальної%20роботи%20(розвиток%20когнітивної%20сфери).pdf [in Ukrainian].

10. Prohramy z korektsiino-rozvytkovoi roboty dlia ditei z porushenniamy intelektualnoho rozvytku [Programs of corrective and developmental work for children with intellectual disabilities]. Retrieved from https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/ [in Ukr].

11. Sokal, V.A., & Mykhailova, I.O. (2025). Innovatsiini metody korektsiinoi pedahohiky [Innovative methods of correctional pedagogy]. *Rehabilitation and Recreation*, 19(2), 266–280. https://doi.org/10.32782/2522-1795.2025.19.2.25 [in Ukrainian].

12. Shevchenko, V.M. (2023). Innovatsiini pidkhody do rozvytku systemy spetsialnoi osvity v Ukraini (dosvid Polshchi) [Innovative approaches to the development of the special education system in Ukraine (experience of Poland)]. Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriia 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia, 44, 110–116. Retrieved from https://sj.udu.edu.ua/index.php/kpsp/article/view/1403 [in Ukrainian].

13. Markina, N.V. (2021). Muzykoterapiia yak zasib harmoniinoho rozvytku molodshykh shkoliariv [Music therapy as a means of harmonious development of younger students]. Psykholohho-pedahohichni problemy vyshchoi i serednoi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriia i praktyka: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Kharkiv, 31 bereznia – 2 kvitnia 2021 r., 162–165. Retrieved from http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/5965 [in Ukrainian].

14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zakladakh zahalnoi serednoi osvity" vid 15 veresnia 2021 roku, № 957 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Procedure for organization of inclusive education in general secondary education institutions" from September 15, 2021, № 957]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-п [in Ukrainian].

15. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy "Pro zatverdzhennia Poriadku utvorennia ta umov funktsionuvannia spetsialnykh klasiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity" vid 22 serpnia 2024 roku, № 1182 [Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine "On approval of the Procedure for establishment and functioning conditions of special classes in general secondary education institutions" from August 22, 2024, № 1182]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1182-24 [in Ukrainian].

16. Choi, K. R. (2022). Patient Outcomes After Applied Behavior Analysis for Autism Spectrum Disorder: A Retrospective Study. *Psychiatry Research*. Retrieved from https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC8702444/

17. Shi, S., et al. (2025). Effects of TEACCH on Social Functioning in Individuals with Autism Spectrum Disorders. *BMC Pediatrics*. Retrieved from https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC12288331/

18. Feldman, M. A. (2025). Preliminary Evaluation of the Step-by-Step Parenting Program for Expectant Parents with Intellectual Disabilities. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*. Retrieved from https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jar.70034